

Dr. sc. Tatjana PAIĆ-VUKIĆ

AKADEMIK PETAR STRČIĆ KAO UPRAVITELJ ARHIVA HAZU

UDK: 929 STRČIĆ, P. 930.1(497.5)
UDC: 061(497.5)

Prethodno priopćenje
Preliminary communication

dr. sc. Tatjana PAIĆ-VUKIĆ,
Znanstvena suradnica Arhiva HAZU
HR – 10000 ZAGREB
Strossmayerov trg 2

Ključne riječi: Strčić, akademik, upravitelj, povjesničar, Arhiv HAZU

Akademik Petar Strčić bio je upravitelj Arhiva Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu od 1990. do 2005. godine. Prvi dio njegova mandata protekao je u ratno vrijeme, u okolnostima koje su nalagale pojačanu skrb za sigurnost arhivskoga gradiva. Unatoč otežanim uvjetima, zaposlenici Arhiva redovito su pružali usluge strankama, katalogizirali i stručno obrađivali građu, samostalno ili u suradnji s drugim Akademijinim jedinicama organizirali izložbe, te u laboratorijima restaurirali, uvezivali i snimali rukopise i dokumente. Za mandata akademika Strčića fond Arhiva HAZU uvećan je preuzimanjem ostavština živućih i preminulih akademika i znanstvenika. Nabačena je i računalna oprema i započet opsežan projekt digitaliziranja arhivske građe.

Na mjesto upravitelja Arhiva Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti Petar Strčić došao je 1990. godine, s položaja direktora Arhiva Hrvatske (danas Hrvatskoga državnog arhiva) u Zagrebu. Ostao je na njegovu čelu do 2005. g., vodeći ga s iskustvom znanstvenika koji radi na povijesnim izvorima, sveučilišnoga profesora povijesti, arhivistike i drugih pomoćnih povijesnih znanosti te arhivskoga savjetnika.

Petar Strčić prihvatio je mjesto upravitelja Akademijina Arhiva u vremenu nesklo-
nom knjižnoj i arhivskoj građi. Bilo je to na pragu ratnih zbivanja u Hrvatskoj, kada je trebalo znalački skrbiti za rukopise i isprave i na vrijeme donositi odluke o preseljenju dijelova građe i njihovoj pohrani na sigurno mjesto. A o kakvome je kulturnome blagu riječ, dovoljno govori svega nekoliko osnovnih podataka: Središnja zbirka Arhiva sadrži glagoljičke, ćiriličke, latiničke, i među njima latinske kodekse, glagoljske matice Kvarnerskoga primorja (najveća zbirka glagoljskih matičnih knjiga), latiničke, glagoljičke i ćiriličke isprave, te registraturu Akademije od njezina osnutka do 1946. godine. U Orijentalnoj je zbirci 2100 arapskih, turskih i perzijskih rukopisa i 760 osmanskih isprava.

Preuzevši dužnost upravitelja, Petar Strčić naložio je da se fotokopiraju inventarne knjige, popisi i katalozi, te da se kopije pohrane izvan zgrade Arhiva u Zagrebu. Povodom agresije na Hrvatsku organizirao je slanje stotinjak apela voditeljima arhivskih ustanova u svijetu, te šefovima država i vlada; u njima je posebno naglašavao ugroženost knjižnica, arhiva i drugih kulturnih ustanova u ratom zahvaćenim područjima. Godine 1992. organizirao je pomoć Kulturnom centru grada Iloka u izbjeglištvu, kojemu je u Arhivu ustupljena jedna radna prostorija. Zahvaljujući tome, Centar je uspijevao prikupljati dokumentaciju i organizirati izložbe, te tako održati kontinuitet svojega djelovanja od izгона do povratka u oslobođeni Ilok.

Akademik Strčić obraćao se hrvatskoj i međunarodnoj javnosti i povodom spaljivanja Orijentalnoga instituta u Sarajevu na samome početku rata, svibnja 1992. godine. Uništenje gotovo cijeloga fonda sarajevskoga Instituta – preko pet tisuća arabičkih rukopisa i desetaka tisuća osmanskih isprava – potaknulo ga je na to da posebno zaštititi Orijentalnu zbirku Akademijina Arhiva. Tada se, naime, u medijima često isticala kulturna, ali i materijalna vrijednost spaljene sarajevske zbirke, što je arapskim, turskim i perzijskim rukopisima Arhiva HAZU priskrbilo publicitet kakav u ratnim vremenima nije dobrodošao. Orijentalna je zbirka stoga pohranjena na iznimno dobro čuvano mjesto. I kad se u vrijeme zatišja u ratnim djelovanjima moglo pomisliti da je takav oprez prekomjeran, granatiranje samoga središta Zagreba, 2. svibnja 1995., iznova je podsjetilo na nužnost pojačane skrbi za arhivsku građu. Na nesreću prolaznika koji su se toga svibanjskog prijepodneva zatekli na ulici i bili ranjeni, rasprskavajuće granate koje su eksplodirale točno iznad Akademijina Arhiva na Strossmayerovu trgu 2 bile su namijenjene prije svega ubijanju ljudi, i nisu prouzročile veća oštećenja zgrade. Taj događaj, u kojem je stradala i jedna djelatnica Arhiva, bio je neposrednim povodom za uvođenje novih mjera sigurnosti i početak uređenja podrumskih prostorija, trezora, u koje će kasnije biti pohranjen dio arhivalija.

Unatoč izvanrednim okolnostima, gotovo svi rukopisi i dokumenti svakodnevno su bili dostupni korisnicima – znanstvenicima i stručnjacima te kulturnim ustanovama iz zemlje i inozemstva. Radilo se u donekle otežanim uvjetima i stoga što je u svega nekoliko godina troje službenika Arhiva otišlo u mirovinu, a njihova radna mjesta nisu popunjena. U Knjigovežnici, Laboratoriju za restauriranje i Fotolaboratoriju, umjesto dotadašnjih šest ostalo je raditi svega troje stručnjaka: knjigovežničarka Edita Marojević, restauratorica Sanja Gonzi i fotograf Goran Kos. "Pojačanje" je dobila jedino Orijentalna zbirka; zalaganjem akademika Strčića, uz dr. Muhameda Ždralovića, orijentalista koji od 1970. radi u Zbirci, primljena je Tatjana Paić-Vukić, profesorica orijentalne filologije.

Rad u Arhivu organiziran je tako da se i s manje zaposlenika održi dotadašnja razina funkcioniranja te Akademijine jedinice. Svakodnevni rad sa strankama, stručna obrada arhivalija, snimanje, restauracija i uvezivanje tekli su bez zastoja. Štoviše, postojeći je fond obogaćen i novoprimitom građom. Naime, od dolaska Petra Strčića na mjesto upravitelja, Akademijin je Arhiv preuzeo vrijedne rukopisne ostavštine živućih i preminulih znanstvenika i akademika. Primitljene su ostavštine dr. Ilijaša Abjanića Jakšina, B. Magovca, prof. dr. sc. N. Klaić, akademika Z. Jankovića, akademika Z. Bujasa, te arheologa i povjesničara dr. sc. A. Šonje iz Poreča. Arhiv je dobio i dijelove rukopisne građe iz ostavština T. Smičiklasa, M. Kostrenčića, akademika M. Heraka, F. Čulinovića, akademika F. Fanceva te dokumente iz ostavštine operne dive Eme Vizjak Nicolesco.

Svake godine stručnjaci Arhiva samostalno su organizirali ili s drugim Akademijinim jedinicama sudjelovali u postavljanju izložaba u atriju Akademijine palače. Spomenimo izložbu "Zaštita pisanih spomenika" održanu u Kabinetu Grafike (Zagreb, 1991.), te izložbe organizirane u suradnji s Akademijinom Knjižnicom: "Djela i rukopisi Ivana Kukuljevića Sakcinskog" (atrij palače Akademije, 1991.), "Josip Juraj Strossmayer" (palača Akademije, 1995.), "Franjo Rački, u povodu 150. obljetnice smrti" (palača Akademije, 1995.), "Zagreb i Akademija (1867.–1994.)" (Zagreb, 1994.), "Bogoslav Šulek" (palača Akademije, 1995.).

Arhiv HAZU uvijek je spremno ustupao građu za izložbe koje su organizirale druge ustanove. Tako se rukopise i dokumente Arhiva moglo vidjeti na izložbama "Bojevi za Sisak 1591-1593" (Muzej Sisak, Tvrđa, Stari grad, Sisak, 1993.), "Kršćanstvo u Hrvata. Vjera, kultura, umjetnost" (Vatikan, 1999./2000.), "Hrvatska pomorska obitelj Balović iz Perasta" (palača "Milesi", Split, 1999.), te na brojnim izložbama u Zagrebu: "Sveti trag" (Muzej Mimara, 1994.), "Zagreb na geodetsko-katastarskim zemljovidima i u zemljišnim knjigama" (Umjetnički paviljon, 1994.), "Znanost u Hrvata" (Muzejskogalerijski centar, 1996.), "Kajkaviana Croatica" (Muzej za umjetnost i obrt, 1996.), "Slava Saboru" (Hrvatski povijesni muzej, 1997.), "Godina 1848. u Hrvatskoj" (Hrvatski povijesni muzej, 1998./99.) i "Oživjela Hrvatska 1699. (Hrvatska u vrijeme Velikog rata za oslobođenje 1683.–1699.)", (Hrvatski povijesni muzej, 1999./2000.).

U neosporne zasluge akademika Petra Strčića svakako treba ubrojiti nastojanje na povezivanju znanstvenoga, stručnoga i pedagoškoga rada. Kao sveučilišni profesor

i voditelj dvaju velikih arhiva, najprije državnoga, a zatim Akademijina, svjedočio je nesnalaženju mladih istraživača u radu na izvorima i prepoznao potrebu pravodobnoga upoznavanja studenata s arhivskim gradivom. Stoga je prostorije Arhiva otvorio profesorima i predavačima s Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, koji su studentima povijesti, arhivistike i turkologije držali predavanja i vježbe na kojima su se budući istraživači mogli upoznati s izvornim rukopisima i dokumentima. Ponajprije zbog nedostatka prostora, i potrebe da se strankama omogući neometan rad, nastava se poslije nekoliko godina prestala održavati. U planu je oživljavanje takvih aktivnosti za koje će biti povoljnijih uvjeta kada se završe sadašnji radovi na proširenju i uređenju prostorija Arhiva u palači na Strossmayerovu trgu 2.

Kao povjesničar, akademik Strčić nastojao je u svoje istraživačke planove uključiti i stručnjake zaposlene u Arhivu. Vrlo zainteresirano pratio je i usmjeravao istraživanja onih koji rade na glagoljičkim i latiničkim rukopisima i dokumentima, i čiji rad korespondira s njegovim znanstvenim preokupacijama, ali se jednako zanimao i za istraživanja filologa zaposlenih u Orijentalnoj zbirici, koji se ponajviše bave općom i kulturnom poviješću osmanske Bosne i hrvatskih krajeva pod osmanskom vlašću. Tijekom svih petnaest godina vođenja Akademijina Arhiva ustrajno je i neumorno poticao svoje službenike da se usavršavaju, prate literaturu i istražuju izvore. Svatko tko je ikada surađivao s akademikom Strčićem zna s kakvom je upornošću nastojao ohrabriti i na pisanje potaknuti mlade kolege u kojima bi prepoznao istraživačku crtu. A kad bi stekao dojam da sugovorniku nedostaje one intrinzične sklonosti prema znanstvenome radu, posegnuo bi za posljednjim argumentom, onim koji i sâm naziva "bodulskim", i upitao: "Jeste li izračunali koliko mjesečno gubite od plaće zbog toga što niste doktorirali?". Zna li se da u Arhivu radi svega četvero službenika s visokom školskom spremom, bilanca njihove stručne i znanstvene produkcije za mandata akademika Strčića može se smatrati vrlo dobrom. Spomenimo samo da je prof. Marta Jašo završila tečaj glagoljičke paleografije i kroz dalji se rad profilirala kao stručnjakinja za kataložnu obradu i znanstveno istaraživanje glagoljičkih isprava, a upisala je i poslijediplomski studij; Tihomira Mršić završila je tečaj latiničke paleografije i obrađuje latiničke rukopise Arhiva, a Tatjana Paić-Vukić u Istanbulu je pohađala tečaj katalogiziranja i klasificiranja orijentalnih, arabičkih rukopisa. Posljednje dvije službenice Arhiva u međuvremenu su i doktorirale na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. O znanstvenoj suradnji akademika Petra Strčića i zaposlenika Arhiva HAZU svjedoče i zajednički objavljeni radovi.¹ Većina ih je napisana na temelju istraživanja rukopisa i dokumenata nastalih na području Kvarnerskoga primorja i na otocima. Istaknimo samo bratovštinsku knjigu Sv. Antuna Padovanskog iz Krasa na o. Krku,

1. Vidi npr.: Marta JAŠO i Petar STRČIĆ, *Dvije glagoljske isprave iz 1309. god. o sporu Novoga Vinodolskoga, Ledenica i Bribira*, "Novljanski zbornik", IV, Novi Vinodolski, 2000., str. 46-58; I s t i, *O najstarijoj matičnoj knjizi iz Lindara u Istri (1590.-1648.)*, "Historijski zbornik", XLVII., Zagreb, 1994., str. 37-49; I s t i, *O Lindarskoj glagoljskoj matici krštenih u Arhivu HAZU*, "Lindarski zbornik", Pazin, 1996., str. 29-36.

koja je u Arhivu restaurirana i zatim podrobno arheografski obrađena, a njezin je transkribirani glagoljički tekst objavljen u knjizi.²

U posljednjih nekoliko godina, u Arhivu HAZU su, istodobno s uređenjem prostorija u kojima su smještene zbirke, počele i pripreme za digitalno snimanje arhivalija: nabava računalne opreme i edukacija službenika za rad s odgovarajućim programima. Tako su učinjeni prvi koraci u provođenju velikog projekta digitaliziranja i katalogiziranja svih fondova Akademijina Arhiva. Taj proces, započet za mandata akademika Strčića, sada se nastavlja i napreduje ukorak s razvitkom računalne tehnologije. Krajnji je cilj digitalno snimanje cijeloga arhivskoga gradiva, te izrada *on-line* kataloga i inventara kojima će se sadržaj zbirke Arhiva prezentirati na internetu.

2. Snježana Marija MARČEC, Marta JAŠO i Petar STRČIĆ, *Bratovštinska knjiga Sv. Antuna Padovanskoga iz Krasa, sv. 1., Glagoljski rukopis (1666.-1669.) 1742.-1770.*, Kras – Krk, 2004.

SUMMARY

ACADEMICIAN PETAR STRČIĆ AS THE DIRECTOR
OF THE ARCHIVES OF THE CROATIAN ACADEMY
OF ARTS AND SCIENCES

Tatjana PAIĆ-VUKIĆ, Ph. D.
HR – 10000 ZAGREB
CROATIA

Key words: Petar Strčić, academician, director, historian, Archives, Croatian Academy of Arts and Sciences

Academician Petar Strčić was the director of the Archives of the Croatian Academy of Arts and Sciences in Zagreb between 1990 and 2005. The first period of his mandate coincided with the turbulent wartime in Croatia when the aggravating circumstances required the most intensive care for archival materials. Nevertheless, the employees of the Archives continued to attend upon visitors on a regular basis, to catalogue the archival materials, and restore, bind and make photographs and copies of manuscripts and documents. During the mandate of academician Strčić, the legacies of some eminent academicians and scholars, both the living and the deceased, were incorporated into the archival holdings. Finally, the necessary computer equipment was acquired and the project of digitalisation of archival materials has started.

SOMMARIO

PETAR STRČIĆ COME DIRETTORE DELL'ARCHIVIO
DELL'ACCADEMIA CROATA DI SCIENZE ED ARTI

Dr. sc. Tatjana PAIĆ-VUKIĆ
HR – 10000 ZAGREB
CROAZIA

Parole chiavi: Strčić, membro dell'Accademia, direttore, storiografo, Archivio dell'Accademia croata di scienze ed arti

Petar Strčić è direttore dell'Archivio dell'Accademia croata di scienze ed arti a Zagabria dal 1990 fino al 2005. La prima parte del suo mandato trascorre nel tempo di guerra, nelle circostanze di cura rinforzata per la sicurezza della materia archivistica. Malgrado le condizioni aggravate, gli impiegati dell'Archivio regolarmente prestano servizi agli scienziati ed altri, catalogano ed elaborano la materia archivistica, organizzano delle esposizioni, da soli oppure in collaborazione con gli altri enti dell'Accademia, nei laboratori restaurano, rilegano, scattano le fotografie dei manoscritti e dei documenti. Durante il mandato di Strčić, il fondo dell'Archivio dell'Accademia aumenta ricevendo le eredità dei membri e degli scienziati dell'Accademia croata di scienze ed arti, ancora viventi oppure estinti. In quel tempo l'Archivio viene computerizzato e comincia il suo grande progetto di digitalizzazione della materia archivistica.

ZUSAMMENFASSUNG

AKADEMIEMITGLIED PETAR STRČIĆ ALS LEITER DES ARCHIVS DER KROATISCHEN AKADEMIE DER WISSENSCHAFTEN UND KÜNSTE

Dr. Tatjana PAIĆ-VUKIĆ
HR – 10000 ZAGREB
KROATIEN

Schlüsselwörter: Strčić, Akademiemitglied, Leiter, Historiker, Archiv der Kroatischen Akademie der Wissenschaften und Künste

Das Akademiemitglied Petar Strčić war von 1990 bis 2005 Leiter des Archivs der Kroatischen Akademie der Wissenschaften und Künste in Zagreb. Die erste Hälfte seines Mandats ist in der Kriegszeit vergangen. Diese Umstände verlangten eine grössere Sorge für die Sicherheit der Archivquellen. Trotz erschwerender Bedingungen standen die Angestellten des Archivs den Interessenten zur Verfügung, katalogisierten und bearbeiteten verschiedene Geschichtsquellen, organisierten selbständig oder in Zusammenarbeit mit anderen Bezirksabteilungen der Akademie Ausstellungen, restaurierten, banden und fotografierten in Laboratorien Manuskripte und Dokumente. Das Archiv der Kroatischen Akademie der Wissenschaften und Künste übernahm während des Mandats von Petar Strčić die Nachlässe lebendiger und verstorbener Akademiemitglieder und Wissenschaftler. Das Archiv wurde mit Computern ausgestattet, und ein umfangreiches Projekt der Digitalisierung von Archivquellen hat angefangen.